

исследования были определены компоненты, критерии и показатели создания системы обучения детей экологическому мышлению и создания эколого-педагогического воздействия на учащихся.

SUMMARY. This article substantiates a theoretical approach to studying the effectiveness of environmental culture based on safety criteria. In particular, opinions are presented on issues related to the development of modern trends in increasing the culture of environmental safety in every schoolchild, identifying methods for ensuring environmental safety and their improvement. As the leading task of modern environmental education, the research process identified the components, criteria and indicators for creating a system for teaching children environmental thinking and creating an environmental and pedagogical impact on students.

PEDAGOGIKA FANINING TA'LIM MAZMUNI VA ASOSIY YO'NALISHLARI

Sh.N.Mustafayev – *pedagogika fanlari doktori*

Samarqand davlat universiteti

Tayanch so'zlar: modernizatsiya, pedagogik amaliyot, pedagogik mahorat, pedagogik muhandislik, pedagogik texnologiya, pedagogik qonuniyatlar, bilim, ko'nikma, qobiliyat, kompetentsiya, pedotsentrik, sotsiotsentrik, ta'lim turi, ta'lim ma'nosi.

Ключевые слова: модернизация, педагогическая практика, педагогическое мастерство, педагогическое проектирование, педагогическая технология, педагогические закономерности, знания, навыки, способности, компетенции, педоцентрический, социоцентрический, вид образования, смысл образования.

Key words: modernization, pedagogical practice, pedagogical skills, pedagogical engineering, pedagogical technology, pedagogical principles, knowledge, skill, ability, competence, pedocentric, sociocentric, type of education, meaning of education.

Kirish. Bugun jahonda ro'y berayotgan shiddatli globallashuv jarayonida aynan pedagogika fanining ahamiyati juda oshib bormoqda. Globallashuv, modernizatsiya bugungi hayotimizga yangi tushunchalarni, texnologiyalarni olib kirish bilan birgalikda jarayonlar yangilanib, keskin zamonaviylashuv davom etmoqda.

Keyingi yillarda mamlakatimizda olib borilayotgan ma'muriy islohotlar doirasida oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar, maktabgacha va maktab ta'limi sohasida davlat boshqaruvi tizimi takomillashtirildi, ushbu sohadagi bir qator respublika ijro etuvchi hokimiyat organlari faoliyatining ustuvor yo'nalishlari belgilab berildi.

O'zbekistonda so'nggi yillar davomida Harakatlar strategiyasi va uning mantiqiy davomi sanalmish Taraqqiyot strategiyasi doirasida, rivojlangan davlatlar kabi uzluksiz ta'lim tizimini muntazam takomillashtirib borish, sifatli ta'lim-tarbiya berish, malakali kadrlarni tayyorlash bo'yicha sezilarli islohotlar amalga oshirildi [1].

Sohada islohotlarni izchil davom ettirish maqsadida 2026-yilga qadar Taraqqiyot strategiyasi doirasida maktabgacha ta'limda qamrov darajasini hozirgi 67 foizdan 80 foizga yetkazish, 7 mingdan ziyod yangi nodavlat MTTlarni tashkil etish, xalq ta'limi tizimida qo'shimcha 1,2 million o'quvchi o'rni yaratish, Qoraqalpog'iston Respublikasi va Xorazm viloyatining boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun bepul ovqatlanish bo'yicha yo'lga qo'yilgan ijobiy amaliyotni 2023/2024 o'quv yilidan qolgan barcha viloyatlar va Toshkent shahri maktablarida ham joriy etish ko'zda tutildi. Shuningdek, oliy ta'limda qamrov darajasini 50 foizga, nodavlat OTMLar sonini kamida 50 taga yetkazish belgilab olindi [2].

Yuqorida keltirilgan islohotlarni yanada mustahkamlash va bardavom bo'lishini ta'minlash, konstitutsiyaviy qonunchilikda yoshlarning uzluksiz ta'lim olishga bo'lgan imkoniyatlarini mustahkamlashni taqozo etmoqda.

Ta'lim sohasida davlatning alohida majburiyatlari sifatida imkoniyati cheklangan bolalarning sifatli ta'lim olish imkoniyatlarini kengaytirishga qaratilgan aniq mexanizmlari nazarda tutilgan bo'lib, ta'lim tashkilotlarida alohida ta'lim ehtiyojlariga ega bo'lgan bolalar uchun inklyuziv ta'lim va tarbiya ta'minlanishi haqida ijtimoiy norma kiritilmoqda.

Yuqoridagi islohotlarni amalga oshirish uchun ta'lim berish sifatiga e'tibor berish va ushbu sohada ishlashning jozibadorligini doimiy ravishda oshirish zarur. Zero, millat va xalqning rivoji, uning intellektual salohiyatini oshirish o'qituvchilar faoliyatiga bog'liq. O'qituvchi ilm-fan sirlari, ma'naviy va madaniy merosni yoshlarga yetkazishda muhim bo'g'in hisoblanadi. Demak, o'qituvchilarga o'zlarining salohiyatini to'liq namoyon etishlari uchun zarur shart-sharoitlarni yaratish, ularni ijtimoiy, huquqiy, moddiy qo'llab-quvvatlash darkor.

Ta'lim sohasida olib borilayotgan islohotlarni chuqurlashtirish, ta'lim tashkilotlari faoliyatini ilg'or xorijiy amaliyotlar asosida tashkil etish, pedagog kadrlarni

tayyorlash tizimini takomillashtirish, nodavlat ta'lim tashkilotlari faoliyatini qo'shimcha qo'llab-quvvatlash maqsadida pedagog kadrlarni tayyorlash, qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tizimini tahlil qilish, o'qituvchilarning bilimi va qiziqishiga mos bo'lgan tabaqalashtirilgan ta'lim dasturlarini joriy qilish, mazkur jarayonga nodavlat va xalqaro tashkilotlarni jalb qilish, pedagog kadrlar tayyorlaydigan oliy ta'lim tashkilotlarini tizimli rivojlantirish va ularda boshqaruv faoliyatini takomillashtirish, ularning ta'lim dasturlarini umumiy o'rta ta'lim tashkilotlari o'quv dasturlari bilan uyg'unlashtirish, o'quvchilar rivojlanishiga psixologik-pedagogik jihatdan tashxis qo'yish, ularning qobiliyati va moyilliklarini aniqlash bo'yicha zamonaviy usullarini joriy qilish hamda yoshlarni kasb-hunarga yo'naltirish faoliyatini takomillashtirish kabi muhim vazifalar belgilab berildi [3].

Asosiy qism. Davlatning ertangi kuni yoshlarning qay darajada bilimli ekani bilan bevosita bog'liq. Shu bois, ta'lim tizimini rivojlantirish masalasiga hukumat darajasida e'tibor qaratilishi har bir davlatning muhim vazifasi hisoblanadi. Muhtaram prezidentimiz ta'kidlaganidek: "Hammamizga ayonki, taraqqiyotning tamal toshi ham, mamlakatni qudratli, millatni buyuk qiladigan kuch ham bu — ilm-fan, ta'lim va tarbiyadir. Ertangi kunimiz, Vatanimizning yorug' istiqboli, birinchi navbatda, ta'lim tizimi va farzandlarimizga berayotgan tarbiyamiz bilan chambarchas bog'liq."

Inson — ma'naviy kamolot imkoniyatiga ega bo'lgan moddiy mavjudot hisoblanadi. Pedagogika ilmi insonni tarbiyalash, shakllantirish ilmidir. Pedagog esa insonni, jamiyatni, davlatni taqdirini hal qiluvchi shaxsdir. Insonning ta'lim va tarbiyalanganligi darajasi qanday bo'lsa, jamiyat ham shunga xos bo'ladi. Bugungi kunda pedagog-o'qituvchi, talaba-o'quvchi pedagogikaning nima uchun kerakligini tushunishi, o'zlashtirib olishi va amaliyotda qo'llay olishi lozim.

Bugungi kunda hatto ba'zi aniq fanlar olimlari o'rtasida pedagogikaga ilm-fan sifatida qarash kerak emas chunki qat'iy belgilangan qonuniyatlar, formula va teoremlar bo'lmasa qanday ilm bo'lishi mumkin degan qarashlar paydo bo'lmoqda. Bu qarashlar umuman noto'g'ri. Pedagogika bu ilm. Pedagogikaning beshta asosiy qo'llanilishi bor. Bular; pedagogika amaliyot sifatida, pedagogika san'at sifatida, pedagogika muhandislik sifatida, pedagogika ilm sifatida, pedagogika fan sifatida deb e'tirof etish mumkin [4].

Pedagogik amaliyotda ta'lim va tarbiya bilan hayotda barcha insonlar shug'ullanadi. Lekin pedagogik mahoratga ega bo'lish hamma uchun emas. Pedagogik sistemalar, texnologiya pedagogik muhandislikka kiradi. Insonning shakllanishi, pedagogik qonuniyatlar bilan pedagogika ilmi shug'ullanadi. Pedagogika fanida biz asosiy qoidalar va ularni qo'llay olishni o'rganamiz. Oliy ta'lim muassasalarida pedagogika fanini o'tishdan maqsad talabalarda hayotga professional pedagogik qarashlarni

shakllantirish zarur. Pedagogik muloqot davomida kuzatishni, aniq faktlarga tayanishni, tahlil qilish va zarur bo'lganda qanday metodlar bilan yondoshishni bilishi lozim. Taniqli pedagoglar tomonidan yaratilgan tizimlar, texnologiyalardan, na'munalarni o'rganishi maqsadga muvofiq.

Talabani bugungi kundagi vazifasi pedagogikaning nima ekanligi va nima uchun kerakligini tushunish va o'zlashtirish, uni amaliyotda qo'llay bilish, oliy ta'lim o'qituvchisining vazifasi – o'quvchiga malakaviy ko'nikmalarni berish uchun o'quv jarayonini tashkil etish, talabalarga rejalashtirgan maqsadlariga erishish uchun faoliyatini tashkillashtirishda yordam berishdir.

Ta'lim yoki tarbiya maqsadida boshqalar bilan muloqot qiladigan deyarli har bir kishi pedagogik amaliyot bilan shug'ullanadi. Pedagogik mahorat san'ati hammaga ham yetarli darajada berilavermaydi, u faqat ustoz-o'qituvchilardagina mavjud. Pedagogik muhandislik pedagogik tizimlar, texnologiyalar, masalan, Aristotel tizimi, Suqrot usuli va shu kabilar bilan ifodalangani. Pedagogika fan sifatida inson tarbiyasining mohiyatini o'rganish, uning qonuniyatlarini aniqlash, konseptual asosni yaratish bilan shug'ullanadi. O'quv fani sifatida biz pedagogikaning asosiy tamoyillarini o'zlashtiramiz, uning vositalarini qanday qo'llashni o'rganamiz.

“Pedagogika” yo'nalishida ta'lim olayotgan talabalar nimalarni bilishi amaliyotda qo'llay olishi lozim;

Birinchidan, atrof-muhitdagi hayotga kasbiy-pedagogik nazar bilan qarashni shakllantirish. Aytaylik, avvallari siz onaning bolasi bilan shug'ullanayotganini shunchaki kuzatgan yoki o'smirlar to'dasi o'zaro qanday gaplashayotganlarini eshitgan bo'lsangiz endi siz vaziyatni to'g'ri mulohaza qilib, kerak bo'lsa o'z harakat usulingizni qo'llashingiz mumkin.

Ikkinchidan, mahalliy, xorijiy buyuk pedagog allomalar tomonidan yaratilgan nazariya, texnologiya, tizimlarning pedagogik namunalarni o'rganish. Buning uchun biror-bir pedagogik tizim tarafidori bo'lish shart emas, lekin o'z kasbiy mahorat bilan boyitish uchun dars yoki tadbirni o'rganilayotgan tizimlar bo'yicha ishlab chiqish kerak.

Uchinchidan, shaxsiy pedagogik mahsulotlarni ishlab chiqish, ya'ni: tushunchalarning ta'riflari, tarbiya usullarining tasnifi, ta'lim vaziyatlari va ularning yechimlari, dars konsepti, o'quv dasturlari, yaratilgan ishlanmalar amalda - haqiqiy o'qituvchilik amaliyotida yoki universitet seminarlarida tinglanib xulosalar olinsa yanada maqsadga muvofiq bo'ladi. Pedagogik hodisa, voqea, vaziyat ham pedagogik mahsulot hisoblanadi. Pedagogik mahsulotlarni yaratish pedagogning asosiy ta'lim faoliyatidir.

Sanab o'tilgan yo'nalishlar bilan boshqa sohalar ham bog'liq: ilmiy tadqiqot faoliyati - uning natijalari talabalarining diplom loyihalariga kiritilishi ham mumkin.

Bundan tashqari talabani o'z ustida ishlashi, salohiyati, o'z-o'zini rivojlantirish pedagogik kompetensiyaga ega bo'lishlikni shakllantiradi.

Kompetensiyaga asoslangan yondashuv nimani anglatadi? Bu shuni anglatadiki, pedagogika fanini o'rganishning asosiy natijasi paragraflarni yodlash va takrorlash emas, balki o'z qobiliyatlarini, birinchi navbatda pedagogik qobiliyatlarni rivojlantirish bo'lishi kerak.

Ta'lim mazmuni ikki omillarga bo'linadi. Birinchisi tashqi omillar; darsliklar, ta'lim muhiti, butun dunyo va hk. Ikkinchisi ichki omillar o'quvchining ichida mavjud bo'lgan narsa-uning shaxsiy fazilatlar: bilim, ko'nikma, qobiliyat, kompetensiya va boshqalarga bo'linadi.

Shu yo'sinda biz umummadaniy vakolatlar, pedagogik vakolatlar va malakalarni ajratdik, ular ham ikki inson olamining tashkil etuvchilari sifatida ishlaydi - tashqi va ichki.

Kompetensiya-bu talabani ma'lum bir sohadagi samarali faoliyati uchun zarur bo'lgan o'quv tayyorgarligi

uchun meyoriy talab.

Malaka – bu ma'lum bir obyektga nisbatan samarali faoliyatni amalga oshirish uchun zarur va yetarli bo'lgan o'quvchining shaxsiy fazilatlar to'plami. Shuningdek, kompetensiya - bu tashqi dunyoning normasi. Aksincha, malaka-bu talabani tegishli kompetensiyaga ega bo'lishi, bu moslashgan shaxsiy sifaddir deyishimiz ham mumkin.

Umummadaniy vakolatlar va pedagogik vakolatlar

umummadaniy vakolatlar:	pedagogik vakolatlar:
solishtirish	kuzatish
tahlil qilish	farqlamoq
tizimlashtirish	tuzish
bahslashish	bilish va qo'llash
tushuntirish	tayyorlash
modellash	foydalanish
loyihalashtirish	ishtirok etish
namoyish etish	amalga oshirish
hisobga olish	tashkil qilish
tanlash	egallik qilish
	maslahat berish

Shunday qilib ta'lim pedagogikaning asosiy hodisasi va tushunchasidir. Albatta, gap inson tarbiyasi haqida ketyapdi. “Ta'lim”, “ta'lim turi”, “Ta'limning ma'nosi” tushunchalarini ko'rib chiqadigan bo'lsak, “Ta'lim” tushunchasining ko'plab ta'riflari mavjud. Insonni o'z-o'zini tarbiyalash mexanizmi mavjud bo'lgan “Noma'lum o'simlik urug'i” sifatidagi tushunchaga muvofiq, ta'limni ham jarayon, ham shakllangan narsaning natijasi sifatida tushunilishi kerak. Demak, tegishli ta'rif quyidagicha: ta'lim-bu jarayon va inson tomonidan doimiy ravishda yaratilayotgan uning shakllanishi natijasidir degan xulosa kelib chiqadi. Shakllanish deganda biz shaxsning rivojlanishi, o'zgarib borishi va o'sishi, shaxsning potensial imkoniyatlaridan ularning mazmunining turli jihatlarining amalda namoyon bo'lishiga o'tish jarayonini tushunamiz.

Yuqoridagi ta'rifda ta'limning muhim xususiyatlari sifatida o'quv jarayonining protsessual, mahsuldorligi va ichki kelib chiqishi ta'kidlangan. Ta'lim jarayonining tashqi tarkibiy qismi atrof-muhit xarakteriga ega, deb taxmin qilinadi, u bilan inson o'zaro ta'siri faoliyatning texnologik doirasidan foydalangan holda amalga oshiriladi.

Ta'limning bir yoki bir xil turi yo'qligini ta'kidlash uchun bizga “Ta'lim turi” tushunchasi kerak. Shaxsga yoki fanga yo'naltirilgan ta'lim, dunyoviy yoki diniy, madaniy yoki evristik ta'limlar-bularning barchasi har xil ta'lim turlari bo'lib, ularning har biri o'z maqsadlari, mazmuni, vositalari, natijalarni nazorat qilish va baholash tizimiga ega va bundan ham muhimi, har bir ta'lim turi o'ziga xos qonuniyatlar, tamoyillar, konseptual apparatlar, ta'lim mazmunini loyihalash tizimlari, natijalarni nazorat qilish va baholash va boshqa uslubiy asoslarga ega. Masalan, ma'lum bir ta'lim turining o'ziga xos xususiyati o'quvchining vazifasini va o'quv jarayoni ishtirokchilarining o'zaro ta'sirining ma'nosini, ya'ni o'qituvchi talabalarga nima uchun o'rgatishini belgilaydigan asosiy mafkuraviy tamoyillardir.

Ta'lim turi-bu o'quv jarayoni ishtirokchilarining o'ziga xos dunyoqarashi asoslari va subyekt-obyekt munosabatlari bilan tavsiflanadigan ta'lim tizimidir.

Ta'limning har xil turlarining mavjudligi har bir turga o'ziga xos pedagogik nazariya kerakligini tushunishga olib keladi. Shuning uchun pedagogikada yagona nazariya mavjud emas va bo'lishi ham mumkin emas. Ushbu xulosa pedagogikaning fan sifatida nazariy asoslarini tushunish uchun juda muhimdir.

Ta'limning har xil turlarini aniqlash va tasniflash pedagogikaning dolzarb vazifasi bo'lib, u hali yechimga muhtoj. Ta'lim tipologiyalarini yaratish uchun turli parametrlardan foydalanish mumkin: diniy, ijtimoiy va shaxsiy.

Har bir ta'lim turining xususiyatlariga kamida quyidagilar kiradi:

-dastlabki falsafiy pozitsiyalar inson nima, dunyo nima, insonning o'ziga, insoniyatga, madaniyatga, fanlarga, atrofdagi dunyoga va boshqalarga nisbatan inson ta'lim

-psixologik pozitsiyalar-shaxs tushunchasi, o'rganish va rivojlanish o'rtasidagi bog'liqlik

-subyekt-obyekt munosabatlarini belgilovchi pedagogik pozitsiyalar pedotsentrik (o'qituvchining yetakchi roli), bolalarga yo'naltirilgan (bolaning yetakchi roli), sotsiotsentrik (jamiyatning yetakchi roli).

Ta'limning har bir turi ta'limning o'ziga xos ma'nosiga ega, ya'ni nima sababdan va nima uchun sodir bo'lishini tushunish. Masalan, ta'limning mazmuni sifatida:

-bir avlod tajribasini keyingi avlodga o'tkazish;

-dunyoni madaniy o'rganish;

-o'quvchilarning erkin rivojlanishi;

-kasbiy faoliyatga tayyorgarlik;

-o'quvchilarning o'zini o'zi anglashi.

Xulosa. Ta'limning ma'nosi bu - nima sababdan va nima uchun kerak, bu nima, inson uchun qanday vazifani bajaradi, degan savollarga javob beradigan ta'lim asosidagi g'oyadir. Ta'limning ma'nosi tegishli pedagogik tizimni yaratish uchun asos yaratadi. pedagogik klassik va mahalliy tizimlarning har biri o'ziga xos ma'noga ega va ma'lum bir ta'lim turiga tegishli bo'lib muammo ma'lum bir mintaqa, viloyat, maktab, oila yoki alohida shaxs uchun tanlangan ta'lim turining aksariyat hollardagi asossizligidir.

Adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasining Qonuni. Ma'muriy islohotlar doirasida ta'lim sohasida davlat boshqaruvi takomillashtirilishi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida. O'RQ-957-son

2. Tulyakov E. Ta'lim sohasidagi islohotlarni davom ettirish – ustuvor vazifa. <https://strategy.uz/index.php?news=1725>. 2023.

3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Qarori. Ta'lim sohasidagi islohotlarni jadallashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida. PQ-54-son

4. Хуторской А.В. Педагогика. Дарслик. –Питер: 2019.

5. Ibraimov X, Quronov M. Umumiy pedagogika. Darslik. –Toshkent: 2023.

REZYUME. Ushbu ilmiy maqolada Pedagogikaning ilm sifatidagi beshta asosiy qo'llanilishi, pedagogik amaliyotdagi ta'lim va tarbiya, pedagogik mahoratga ega bo'lish, pedagogik sistemalar, pedagogik muhandislik, pedagogik qonuniyatlar pedagogika fanidagi asosiy qoidalar va ularni qo'llay olish, talabalarda hayotga professional pedagogik qarashlarni shakllantirish, ta'lim turi, ta'limning o'ziga xos ma'nolari, konseptual apparatlari, tamoyillari, qonuniyatlar va texnologiyalari haqida fikr yuritiladi.

РЕЗЮМЕ. В научной статье обсуждаются пять основных применений педагогики как науки, включая обучение и воспитание в педагогической практике, овладение педагогическим мастерством, педагогические системы, технологии, педагогическое проектирование, педагогические закономерности, основные правила педагогики как науки и их применение, формирование у студентов профессиональных педагогических взглядов на жизнь, виды обучения, уникальные значения образования, концептуальный аппарат, принципы, закономерности и технологии образования.

SUMMARY. In this scientific article, five main applications of pedagogy as a science are discussed, including education and upbringing in pedagogical practice, acquiring pedagogical skills, pedagogical systems, technology, pedagogical engineering, pedagogical principles, the main rules of pedagogy as a science and their application, forming professional pedagogical views on life among students, types of education, the unique meanings of education, conceptual apparatus, principles, laws, and technologies of education.

ҚАРАҚАЛПАҚ ХАЛҚЫНЫҢ БАТЫРЛАРЫ МИНГЕН ТУЛПАРЛАР ҲАҚҚЫНДА

Е.К.Оразымбетов – педагогика илимлари бойынша философия докторы

Әжиянәз атындағы Нөкіс мәмлекетлик педагогикалық институты

Таянч сўзлар: чопкир, каназат, аргумок, тулпор, ботирлар, содиклик.

Ключевые слова: жүйрик, каназат, аргымак, тулпар, батыры, верность.

Key words: zhuirik, kanazat, argymak, horse, warriors, loyalty.

«Жүзден жүйрик, мыңнан тулпар» кәсіиетли, сийрек ушырасатуғын жүйрик, ҳасыл туқымлы каназат жылқыны қарақалпақлар «аргымак, каназат, тулпар» деп атап, оларға өзгеше нәзер менен қараған. Өйткени қарақалпақ дәстүрлеринде тулпарлар тек ийесиниң ғана емес, пүткил урыу аймағының, халқының абырайын, мәртебесин асыратуғын ғәзийнеси есапланған.

Қарақалпақ халқы мудамы жылқының ҳасылын ардақлап, оларды ҳеш қашан сойыслыққа жибермеген. Ер жигиттиң қанаты болған каназат тулпарлар өз әжели менен өлген хәм хұрмет пенен жерленген.

Қарақалпақ халқында «Ат - ер жигиттиң қанаты», «Ер жигиттиң бир мурады ат болар, ат болмаса жүрегинде дәрт болар» деген ҳикметли сөзлер бар. Қарақалпақ халқы тарийхында аты дуйым журтқа уран болған батырлар бир талай. Батырдың жети ғәзийнесиниң бири – жүйрик ат ийеси қуласа жалын төсеп, туяғы менен жер қазып, аўызлығын шайнап, ийесине найза ямаса қылыш пенен оқталған жаўды ат үстинен тислеп тартып жерге қулатып, туяғы менен таппап, урыстың усылларын меңгерип, жаў оғынан қаймығып, ийесин аман сақлаған. Батырдың қыйналған уақтында тилине зибан питип, ийесине кеңес берген. Сонлықтан ертеде тулпар сайлап минип елим деп еңиреген, халқын сүйген, ел-журттың тынышлығы, абаданлығы, ғәрезсизлиги ушын гүрескен батырлардың минген тулпарлары ийесине садықлығы, дослығы, керек уақтында сүйениш болатуғынлығы халық аўзында дәстанларға, аңызға айланған.

Қарақалпақ әдебияттаныу илимине тийкар салыушылардың бири, көрнекли илимпаз хәм жәмийетлик искер Н.Дәўқараев өзиниң изертлеулеринде жүйрик жылқылар ҳаққында төмендегише пикирин билдиреди. «... жаўгершилик, атланыс уақларында жылқы үлкен әхмийетке ийе болған. Қуўса қуўса жететуғын, қашса қутылатуғын, жулдызды гөзлеген жүйрик ат жигиттиң жолдасы деп есапланады. Қарақалпақ дәстүрлеринде жигит болыу ушын баслы шәрттиң биреуи оның аты болыуы керек. Атсыз жигиттиң қәдири кем болады. Бул қарақалпақтың «Не жаман» деген термесинде төмендегише тәрийипленеди.

Атлан-атлан дегенде,

Атланарға аты жоқ,

Ийнме тартар заты жоқ,

Өз теңиниң ишинде,

Пияда қалған сол жаман» [1:110-111] деген пикирлер бүгинги күнде де жигитлерге атқа деген меҳирди оятары анық.

Ҳақыйқатында да илимпаздың келтиргениндей ертеде көп жаўгершиликлер болған. Топа-торыстан жаў бастырып келген. Сондай уақытлары жаўға қарсы гүресуи ушын жигитке шапқыр, тулпар ат керек болған. Егерде жигитте аты болмай қалса, қатарынан кем есапланған. Соның ушын қарақалпақ халық термелеринде атсыз жигиттиң аўхалы баян етилген.

Батырлардың өзине ылайық тулпар таңлауы өз алдына тарийхқа ийе. Олардың өзине ылайық ат таңлауы дәстанларда, аңызларда сақланып қалған.